

Terezínská iniciativa 102

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

listopad 2020

*Unikátní snímek židovského transportu, který prochází
Veletržní ulicí směrem k nádraží Bubny*

Obrazy a hlasy Bubnů

V Památníku ticha v Bubnech se v úterý 29. září otevřely nově předané prostory Památníku – schodiště a služební byty, které se proměnily ve výstavní plochy. Archivní fotografie ze sbírky historika Jaroslava Čvančary ukazuje unikátní snímek židovského transportu, který právě prochází křižovatkou ulic Veletržní a U smaltovny v pražských Holešovicích směrem k nádraží Bubny. Snímek je skutečně jedinečný, protože neexistují podobné a protože ho zřejmě pořizoval kdosi z oken tzv. Malého Berlína, tedy z míst, které obývali němečtí úředníci a lidé s fašismem sympatizující.

„Nejprve jsme řešili, zda jsou tyto fotky vůbec z Prahy. Pak, zda je to z obvyklé trasy deportací mezi Radiotrhem a nádražím Bubny. Dnes je jisté, že snímky fotografované nejspíš z budovy tzv. Malého Berlína v pražských Holešovicích, které zbořily pradávnou chiméru o tom, že pražské transporty jsou zachyceny pouze na obrázcích,“ říká kurátor výstavy Pavel Štingl.

Dalším objevem je malé album, nalezené v rodinné pozůstalosti po Milanu Weinerovi. Snímky jsou svým výrazem a intimitou něčím ojedinělým. M. Weiner prošel koncentračními tábory v Terezíně a Osvětimi, pochod smrti absolvoval se svým kamarádem, později známým spisovatelem Arnoštem Lustigem.

Výstava Obrazy a hlasy Bubnů dále představila část fotografického cyklu Karla Cudlína Babí Jar z místa masakru u Kyjeva, kde bylo koncem září 1941 postříleno více než třicet tisíc lidí. Na jiném místě byly vystaveny fotografie Richarda Homoly nazvané Latentní obrazy Terezína. (*S těmito snímky se čtenáři Tereziánské iniciativy už několikrát seznámili na stránkách časopisu TI.*)

Expozici ještě doplnily fotografie Jana Lukase s texty Ondřeje Kundry Dvojí život Vendulky V.

Vernisáž výstavy obohatil koncert kapely Choroš.

Obrazy a hlasy Bubnů byly zahajovací akcí podzimního programu Památníku ticha, jehož společným jmenovatelem je „pomíjivost“.

Obrazy a hlasy Bubnů organizoval Památník ticha ve spolupráci s Centrem současného umění DOX, Institutem terezínských skladatelů, Polským institutem v Praze, Správou železnic, Tereziánskou iniciativou, Židovskou obcí v Praze, Židovským muzeem v Praze a Nadačním fondem obětí holocaustu.

Záštitu nad výstavou převzali starosta Prahy 7 Jan Čížinský a radní pro kulturu hl. m. Prahy Hana Třeštíková.

Michal Stránský (text i foto)

Fotografie Jana Lukase ►
Před transportem
ze sbírky
Dvojitý život Vendulky V.,
které na výstavě doplnily
texty Ondřeje Kundry

Další z jedinečných
snímků židovského
transportu,
směřujícího na nádraží
Bubny
▼

Letošní připomínka zahájení transportů

Text a foto: Michal Stránský

Ve čtvrtek 15. října se na Novém židovském hřbitově sešla delegace členů Terezínské iniciativy, aby i letos uctila památku těch, kteří holocaust nepřežili.

U kamene lodžských položila květiny a později i kamínek Věra Štinglová, jedna z mála dosud žijících pamětnic transportů do Lodže. Doprovázeli ji Bohumila Havránková, Michal Stránský, Pavel Štingl a Michaela Vidláková.

Celou dobu byl s námi také drobný déšť, který nám tuto pietní akci znepříjemňoval.

O den později, v pátek 16. října, sice nepršelo, ale zima byla pořádná. A tak možná i to byl důvod, proč jsme se u pamětní desky na zdi hotelu Mama Shelter Prague (někdejšího Parkhotelu) sešli jen dva – Věra Semerádová a Michal Stránský.

Sešli jsme se v 16 hodin, počkali akademickou čtvrt hodinku, a pak Věra zavěsila na příslušné místo květinu.

Online vzpomínka na první židovský transport z Prahy a koncert Bennewitzova kvarteta na ČT art

Vzpomínka na první židovský transport, vypravený z Prahy, nazvaná již tradičně Bubnování pro Bubny, je natolik důležitá a významná, že ji není možné vynechat ani dnes, kdy válečné vzpomínky překrývá pandemická krize současnosti.

A tak v pátek 16. října vyvrcholil vzpomínkový večer na ČT art od 20.40 hod. slavnostním koncertem Bennewitzova kvarteta pro Památník ticha, předtočený v prázdné odjezdové hale nádraží Bubny o dva dny dříve. Zapálené svíčky vytvářely zvláštní světlo.

Občas bylo za okny haly vidět odjíždějící a přijíždějící vlaky. Atmosféra byla velmi působivá, vkusná a pietní.

Špičkový český komorní soubor v obsazení Jakub Fišer (1. housle), Štěpán Ježek (2. housle), Jiří Pinkas (viola) a Štěpán Doležal (violoncello) zahrál pro televizní diváky při příležitosti letošního Bubnování pro Bubny skladby Hanse Krásky, Erwina Schulhoffa a Antonína Dvořáka.

Celou páteční akci online zahájila předtočená štafeta studentů Gymnázia Přírodní škola, bubnujících

v rozestupech na trase válečných transportů od někdejšího Radiotruhu až na nádraží Bubny. Je k vidění na facebookovém profilu Památníku ticha a webových stránkách www.Bubny.org.

„Mlčící většina byla a je i dnes spolupachatelem událostí, které se neměly stát. Bubnujeme tedy proti tichu pasivního přihlížení i letos, proměnu veřejného happeningu za prázdnotu na místě paměti považujeme pro tuto sezonu za symbolickou,“ říká Pavel Štingl z Památníku ticha.

mistran

Zpráva revizní komise o kontrole Tereziánské iniciativy

Při předcházející kontrole revizní komisí Tereziánské iniciativy (dále TI) 3. 3. 2020 za r. 2019 byla shledána veškerá dokumentace a účetní doklady v naprostém pořádku.

25. 8. 2020 se stejně jako minule sešly členky revizní komise Judis Urbanová, Olga Kolárová a Kateřina Bígllová, aby zkontrolovaly dokumentaci a účetní doklady.

TI má nadále tři účty: běžný, spořicí a účet v EU. Běžný provoz je i nadále spravován běžným účtem.

Tajemnice TI Věra Semerádová předložila ke kontrole dokumentaci, faktury a účetní knihu.

Hospodářka Tamara Pavlíčková je v pracovním kontaktu s Ing. Taťanou Zoubkovou. Na základě jejich dobré spolupráce lze konstatovat, že výchozí i konečná čísla účetnictví jsou v naprosté shodě, tedy zcela v pořádku.

Zevrubnou kontrolou revizní komise bylo shledáno, že záznamy pokladní knihy odpovídají předloženým dokladům, hotovost odpovídá údajům v peněžním deníku. Dále jsme kontrolou vyúčtování, přehledu faktur a dokumentace zjistily, že školám bylo řádně propláceno to, na co mají nárok. Zkontrolována byla také dokumentace dle sestavy: Pohyby na účtech Tereziánské iniciativy. Veškeré údaje byly shledány v pořádku, dokumentace je Věrou Semerádovou přehledně a pečlivě vedená.

Kontrolovány byly veškeré předložené dokumenty a výpisy Tereziánské iniciativy ke dni 25. 8. 2020 a byly shledány v naprostém pořádku.

Kateřina Bígllová, předsedkyně revizní komise TI

Ocenění Tereziánské iniciativy, které těší

Reprezentace se na svém jednání 14. 9. 2020 seznámila se zprávou o Vaší činnosti a vzala ji na vědomí. Velmi Vám za tuto zprávu a Vaši záslužnou práci děkuji.

Michal Borges, tajemník ŽOP

Poprvé po 75 letech se tryzna v Terezíně konala tak trochu jinak

Po osvobození nacistického koncentračního tábora Buchenwald v dubnu 1945 se v tom okamžiku již bývalí vězni ve společném svolání známém jako „Buchenwaldská přísaha“ zavázali k uctívání památky obětí nacismu, dokud nebudou vymýceny poslední zbytky této zhoubné ideologie. Od té doby se pietní vzpomínky každoročně konají prakticky ve všech památnících vzniklých na místech bývalých nacistických represivních zařízení, včetně Terezína. Letos poprvé se tak nestane. Kvůli koronaviru.

Ilustrační foto z roku 2017 – foto Radim Nytl

Ilustrační foto z roku 2017 – foto Radim Nytl

Terezínská tryzna se koná každý rok třetí květnovou neděli nepřetržitě od roku 1946. Poprvé se tak událo necelý rok po tzv. Národním pohřbu, kdy byly na prostranství před Malou pevností pohřbeny ostatky 601 obětí exhumovaných z masových hrobů. Pohřbu se tehdy zúčastnila řada významných osobností – např. ministr zahraničních věcí Jan Masaryk a JUDr. Milada Horáková, která promluvila za vězněné ženy. Touto tryznou byl položen základ ke vzniku Národního hřbitova.

Konání letošní vzpomínkové akce bylo kvůli pandemii COVID-19 dubnovým rozhodnutím ředitele Památníku Terezín Jana Roubínka přeloženo na 18. říjen ve snaze počkat na odeznění koronavirové krize a mít možnost tuto významnou a ústřední vzpomínkovou akci uspořádat v nezměněné podobě s předpokládanou účastí cca 5 tisíc návštěvníků, což na jaře nebylo možné. „Situace v polovině října nám snad již umožní si připomenout památku

obětí nacistické perzekuce bez velkých omezení,“ domníval se tehdy ředitel Roubínek.

Zhoršující se epidemiologická situace však již v polovině letních prázdnin začala naznačovat, že ani podzimní termín nebude bez komplikací, proto se organizační komise pro přípravu Terezínské tryzny na svém srpnovém jednání usnesla, že se pietní akt uskuteční s vyloučením veřejnosti, aby se minimalizoval počet přítomných osob a organizátor tak mohl zajistit přítomnost tehdy ještě povolené tisícovky lidí.

Včera se hlavní organizátor Památníku Terezín dohodl se svými spolupředsedami, jimiž jsou Ústecký kraj, město Terezín, Federace židovských obcí v ČR a Terezínská iniciativa, že vzhledem k aktuální nepříznivé epidemiologické situaci a s ohledem na krizové opatření vlády ČR z 30. září zakazující mj. venkovní akce s předpokládanou účastí více než 20 osob, na definitivním zrušení letošní Terezínské tryzny.

„Je mi to upřímně moc líto z mnoha důvodů, okolnosti nám však nedovolují jiná řešení. Památka obětí nacistických represivních zařízení však uctěna bude, i když ve velmi komorní podobě. Max. po dvou zástupcích za každého pořadatele dojde v plánovaném termínu k tichému položení květin a vzpomínce,“ uvedl ředitel Památníku Terezín Jan Roubínek a dodal, že doufá v uskutečnění příštího ročníku v tom formátu, na nějž jsme byli dosud zvyklí.

**Památník Terezín
2. října 2020**

PAMÁTNÍK TEREZÍN
MALÁ PEVNOST
MUZEUM GHETTA
národní kulturní památka

Památník Terezín uctil tichou vzpomínkou oběti nacistické perzekuce aneb Terezínská tryzna v době koronaviru

A jaká byla skutečnost v neděli 18. října 2020?

Vedení památníku Terezín plně respektovalo poslední rozhodnutí vlády o maximálním počtu shromážděných osob, a tak snížilo počet účastníků za každou organizaci ze dvou na jednoho.

Se dvěma růžemi v rukou přišli v půl jedenácté k pylonu uprostřed hřbitova ředitel Památníku Terezín Jan Roubínek, místostarosta Terezína Martin Pala, tajemník Federace židovských obcí Tomáš Kraus, místostarosta Litoměřic a poslanec Karel Krejza a Zdeněk Pošusta za Terezínskou iniciativu. Položili zde jednu růži k již vystaveným věncům.

Věnc Senátu ČR položil jeho předseda Miloš Vystrčil. Poté se zástupci uvedených organizací vydali k Davidově hvězdě, kde se obřad podobně opakoval. Vše proběhlo v tichosti, bez projevů, v komorním duchu.

Důležité je, že nebyla přerušena kontinuita vzpomínek a že můžeme doufat, že v příštím roce bude uctění památky všech, kteří prošli branami ghetta či Malé pevnosti větší a důstojnější.

Zdeněk Pošusta, foto Radim Nytl

Stolpersteine v době koronové epidemie

Letos v září tomu bylo 72 let, kdy z Moravské Ostravy odešly čtyři transporty Židů do Terezína. Tuto smutnou událost připomíná pomník obětem holocaustu v Sadu dr. Horákové, na jehož území se rozkládal první židovský hřbitov. Kromě této osaměle stojící připomínky tragédie mnoha rodin, nám to připomíná i 58 položených kamenů zmizelých (Stolpersteine) na ulicích našeho města. Přes světovou koronarovou pandemii, která nás provází denním životem, bylo 9. září položeno dalších devět kamenů připomínajících naše spoluobčany. Potomci ostravských Židů, žijící v různých částech světa a sdružující se v neformálním kruhu „Ostraváků“ vzniklém při Kingstonské synagoze nedaleko Londýna, kde je uložena Tóra z ostravské synagogy, také nezapomněli a přidali devět těchto kamenů k těm již položeným v předchozích letech. Nemalelou zásluhu na tom má i dr. Sladovnick, vedoucí oddělení mezinárodních vztahů Magistrátu Ostravy. Stejně jako v předchozích etapách se ujal i tentokrát technické stránky věci a místo autora – sochaře Güntera Demniga, který nemohl přijet – zajistil s pracovníky Technických

Zuzana Spitzerová a její Stolperstein

služeb Magistrátu města Ostravy jejich položení.

A koho budou dnes položené Stolpersteine připomínat? Na ulici 28. října č. 105, to je Hermína Wechsbergová, vdova po prvním soukromém ostravském bankéři a matka spisovatele Josefa Wechsberga. Na Tyršově ulici jsou další dva věnované manželům Moritzi a Haně Friedenbergovým a na Myslbekově ulici č. 548 na pa-

mátku Jakoba a Sali Siegfriedových. V ostravské čtvrti Přívoz, před budovou bývalého prvního knihkupectví v Ostravě, jsou položeny další čtyři kameny. Jeden se jménem Kláry Buchsbaumové, manželky majitele tohoto knihkupectví, a další jsou věnované její dceři Gretě, jejímu manželovi Ing. Hugo Spitzerovi a jejich dceři Zuzance, která byla nejmladší z těch, na které jsme dnešního dne v ostravských ulicích vzpomínali.

Libuše Salomonovičová, říjen 2020

https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_kamenů_zmizelých_v_Moravskoslezském_kraji

Ředitel Památníku Terezín Jan Roubínek s jedním z oceněných

Jiří Polák předává cenu Erika Poláka

Aida Mujačić, která v řeči ladino zpívala bosenské židovské písně a hovořila o svých válečných zážitcích ze Srbska

Naděje vítězí – ceny rozdány

Žít, žít normální život! Jak rozdílný a přece velmi blízký význam měla tato slova v terezínském ghettu a jaký mají dnes.

A tehdy i dnes máme naději. Literární a výtvarná soutěž každoročně přináší dnešní reflexi ghetta, reflexi života i nadějí, jak je pojmají dnešní žáci a studenti. XXVI. ročník literární a XXIV. ročník výtvarné soutěže Memoriálu Hany Greenfieldové, jejichž výsledky byly vyhlášeny v září 2020, měl téma „Válka skončila, můžeme zapomenout?“. Soutěže se zúčastnilo 72 škol a 379 mladých autorů. Terezínská iniciativa také soutěž tradičně podporuje – a proto jsou udělovány i zvláštní ceny Erika Poláka. Ukázky oceněných prací ilustrují tento příspěvek.

Žáci a studenti se svými učiteli opět uměli najít nové pohledy na historii, o které si možná myslíme, že ji dobře známe.

A hlavně – vyhlášení výsledků soutěže přes všechny problémy s pandemií se letos podařilo velmi úspěšně uspořádat! Ač bylo na půdě Magdeburských kasáren místo obvyklého kinosálu, v komornějším stylu, o to více bylo emoční a právě naplněné nejen smutnou historií, ale i nadějí, kterou jsem si dovolil dát do titulku této zprávičky. A možná toto autentičtější prostředí by bylo vhodné i pro vyhlásování cen v příštích ročnících.

Soutěž je přínosem nejen pro její účastníky, ale přináší i nové podněty pro pamětníky, odborníky, zúčastněnou veřejnost. Mladým autorům se ve většině děl povedlo uchopit téma bez mnohých klišé, k jejichž obnošenosti

hodně přispívá čas, který uplynul od nacistických hrůz. Ale byli to vždy velmi konkrétní lidé, kteří trpěli, nebo kteří je trápili. Jak hmatatelné byly každodenní sny, touhy a mnohá přání! A mnoha žákům a studentům se povedlo ukázat, že nejde o abstraktní zlo nebo abstraktní dobro, ale že se jedná o velmi osobní, soukromé, citlivé události nebo pocity. Nesmírně oceňuji velmi mravenčí práci porot, které ze stovek doručených děl vybíraly ty k ocenění.

Všem, kteří se na soutěži podíleli, patří obrovský dík a osobně jim přeji hodně sil, zdraví, pohody a radosti. A nejen sobě přeji, ať žijeme normálně a s nadějí.

Jiří Polák
foto Radim Nytl

Studentské literární a výtvarné práce oceněné v soutěži Památníku Terežín na téma: Válka skončila, můžeme zapomenout?

Terežín

Alžběta Fraňková, 11 let, Gymnázium Bohumila Hrabala, Nymburk, (2. kategorie, 4. místo)

„Přišel dopis“,
Volá máma.
„Stěhuju se,
Zítra z rána.
Lepší místo,
Nás tam čeká!
Je to město,
Žádný šprým,
Jmenuje se,
TEREZÍN!“
Jsme šerifové,
A teď i toto.
To bych,
od nich nečekal.
Teď nás chrání,
To je super.
Předtím se nám,
každý smál.
Tak rodina vyjela,
Každá jim záviděla!
Avšak jedna paní,
Znenadání křičí.
„Jedou sami,
a vstříc smrti.
Neďivejte se tam,
Děti!“
Závist rychle odpadá,
A ty lidi napadá...
Co všechno se může stát,
Třeba tresty, a mít hlad!
„Ti lidi jen závidí!
Takže to čert uvidí!“
Ve vlaku se bavili,
Jaké to tam může být.
Co všechno by prožili,
Že o tom mohli jen snít...
„Dobrá budoucnost tam je,
A každý ji teď vyhraje.
Z nás tří,
Je šťastný každý.
Bude teď,
A šťastný navždy.
Kupy jídla,
Málo práce.
A taky...
Spousty legrace!“
Když dojeli,
Usmáli se.
Věřili si,
Koukali se.
Náhle přišli slzy...

To co očekávali,
Změnilo se brzy.
Všude byli esesáci,
A plnili svoji práci...
Křik přišel na jednoho hochu,
Už nevypadal na lenocha.
„Co je s tím dřevem?!
Pohni trochu,
Dělej, dělej!
Přidej hochu!!!“
Přišla rána přes záda,
A rodně,
Celé smutné,
Změnila se nálada.
Naštvaní a zklamání,
Cítili se svázání.
Mysleli na hezké chvíle,
Místo toho přišlo hnusně,
Samé týráni.
„Jděte na rozřazení!“
Vykřikl esesák.
„Do tamtoho stavení!“
Ukázal jim...
Šla rodina,
Smutným krokem.
Už vůbec nepočítala,
se šťastným koncem.
Radost se jen rozplynula,
Rozřazení bylo.
Avšak co se stalo,
Nečekal z nich nikdo.
„Ty půjdeš támhle,
ty odejdeš tam,
Ty zůstaň zde,
Na tebe pozor si dám!“
Otevřeli ústa,
A brečeli dál.
Snad bude brzy pomsta,
Aby se jim každý smál.
Chtěli spolu být!
Jenže o tomhle všem,
Se jim mohlo snít!
„Tak jděte, a rychle!“
Vykřikl esesák.
„Musíte přidat!“
Křičel pořád.
Odešli tedy,
Každý do kasárny.
Dítě, ledy prolomilo,
Začalo se smát.
Myslelo si,

Že je po všem,
A že je má každý rád.
Už uběhl celý týden,
Týráni však nepřestalo.
Každý den měli práci,
A vždy se to zhoršovalo.
K jídlu měli suchý chleba,
To bylo všechno,
jinak už nic.
Pomalou, pomalu,
Všichni slábli.
Nezvládali skoro nic,
Jenom se báli.
Dítěti odešel otec,
Kvůli té příšerné stravě.
To dítě to vidělo,
Zemřel na trávě.
Od té chvíle vše černobílé,
Pro něj bylo.
A od té doby,
Se zatím nic nezměnilo.
Už ubyl celý rok,
Nezměnilo se nic.
Pořád je trápili,
Možná i o trochu víc!
Dítěti už bylo šest,
A dostalo první trest.
Měl by utéct,
To je jasné.
Aby vše,
Už bylo krásné.
Jednou,
Když byl celý v potu,
Našel velkou díru v plotu.
Další den hned brzy ráno,
Řekl matce co se stalo.
Tato skvělá,
nová zpráva.
Byla krásná,
jako sláva.
Pro tohle se modlili,
Aby to tu přežili.
Měli šanci,
Tak se smáli.
První se těšili,
Potom se báli.
Utečou v noci,
Je tam méně lidí,
A tak doufali,
Že je nikdo neuvidí.
V noci se vzbudili,

A vyšli z kasáren.
Potichu chodili,
Však zakopli o kámen.
Rychle se zvedali
A pokračovali,
K díře v plotu
a vidí hmotu.
Na zemi ležel,
Malý kus látky.
Zde zemřel otec,
Vzpomněli si zpátky.
„Je tu někdo?!“
Slyší hlasy.
„Rychle utečme,
Hledají nás asi!“
Prolezli dírou,
Nebo spíš škvírou...
Běželi cestou,
Úzkou a dlouhou.
„Skoro vás máme!“
Slyší pak dál.
„Co uděláme?“
Kluk si vzdychal.
Zrychlili tempo
A odbočili.
Oči se jim,
Pomalou klížili.
Skočili do borůvek,
A tiše se krčili.
Teď nebyl slyšet,
Krásný zpěv ptačí.
Esesáci je nenašli,
Tak se vrátili do tábora.
Matku s dítětem,
Hledal chlap jako hora.
Když je dlouho nenašel,
Skončil s tím hledáním.
Takže přestali s pátráním.
Matka s klukem utekla,
A žili v jiném domě.
Zažili moc hodně,
Jablka rostla jim na stromě.
Už měli klidný život,
Hrozný čas pro ně skončil.
Slyšeli už jen hodin tikot,
Esesáky zavřeli,
Za ten špatný čin.
Toto konec básně je,
Ať si tohle,
Strašné peklo,
Nikdo zažít nepřeje!

Nezapomeň

Jana Gaveleková, 13 let, Gymnázium Kadaň, (1. kategorie, 8. místo)

„Nezapomeň,“ volá hlas ze tmy. Pomalu se vzdaluje, až ho skoro neslyším. Čím více se vzdaluje, tím více ve mně roste pocit samoty a smutku. Nevím proč, vždyť ani nevím, komu hlas patří. Najednou cítím cizí ruku na mém rameni. Ohlédnu se. Nevypadá jako ruka normálního člověka, není hezky baculatá, spíše vypadá jako ruka smrti. Pomalu se otáčím, abych zjistil, či ruka leží na mém rameni.

„Trrr trrr,“ zvoní budík. Jsem celý zpocený a vyděšený. To mám z toho děsivého snu. Zaklapnu budík, aby už nezvonil, a jdu se upravit. Stojím před zrcadlem. Promnu si oči a zadívám se na sebe. Vidím zanedbaného starce s kruhy pod očima a s plnovousem, který by už potřeboval ostříhat. Šediny na hlavě už ani pod čepici neschovám. Jak by řekla moje zesnulá žena, jsem už starý kozel. Co zemřela moje žena, žiju v domově důchodců. Nemám to tu rád. Všichni se mnou jednají jako s dítětem.

Každé ráno ke mně chodí pečovatelka dát mi léky. Přišla i dnes. Jmenuje se Eva. Je na mě moc hodná. Když mi podávala sklenici s vodou na zapití léků, všimla si jizvy na pravém předloktí. „Co se vám stalo,“ zeptala se a ukázala na jizvu. Úplně jsem na ni zapomněl. Neraď na to vzpomínám. Je to jizva, co mi zůstala po vytetovaném čísle, které museli mít všichni z tábora. Nemluvil jsem o tom už víc jak 80 let. Snažil jsem se zapomenout a teď, když už jsem konečně zapomněl, mi to připomene nějaká hloupá pečovatelka. „Co je vám do toho,“ odpověděl jsem nepřijemným tónem. Celý den jsem byl rozladěný

z rozhovoru s paní Evou. Bylo mi těžko, jako by na mě všechny mé problémy spadly, zavalily mě a já se nemohl z té hromady dostat. Vlastně to byl jen jeden velký problém, má minulost. Vzpomněl jsem si na dnešní sen. „Nezapomeň,“ volal něčí hlas. Já už vím, co tím někdo myslel. Nemám zapomenout na to, kdo jsem. Na to, že jsem žid, který přežil holocaust. Přežil jsem Terezín i Osvětim. Přežil jsem hladomor. Stydím se. Stydím se za to, že jsem dokázal přežít, ale nedokázal jsem nezapomenout.

Když bylo po válce a já byl v dětském domově, mívával jsem často noční můry o německých vojácích, jak mě mlátí svými obuškami a jejich psi na mě cení zuby. Křičel jsem ze spaní a když mě vychovatelka uslyšela, jak brečím, vždy mi řekla: „Neboj, to byl jen zlý sen, zapomeň na to.“ Jenže to nebyl zlý sen, to byla skutečnost, která se doopravdy stala. Všichni po válce říkali, ať zapomenu, že to bude pro mě jednodušší, že se nebudu trápit. Bylo to ale naopak. Trápil jsem se celých těch padesát let, kdy jsem nevěděl, kdo jsem.

Připadám si, jako by mi spadl kámen ze srdce. Jako bych se dostal na povrch svého problému. Po tolika letech dokážu mluvit o své minulosti, o tom, kdo jsem. Ještě dnes se půjdu paní Evě omluvit za to, jak jsem na ni byl nepřijemný, a hned jak přijdu, začnu své vzpomínky sepisovat do knížky. Nechci, aby se můj příběh opakoval. Lidé musí vědět, jaké hrůzy se děly. Není to žádná pohádka, ale je to kus naší historie. A třeba svým příběhem inspiroju nějakého člověka, který též zapomněl.

Tereza Kukalová: Nezapomeňte, 18 let, Gymnázium Kolín, (3. kategorie, 1. místo)

Válka skončila, můžeme zapomenout?

Barbora Slavíková, 15 let, ZŠ J. J. Ryby, Rožmitál pod Třemšínem (1. kategorie, 3. místo)

Druhá světová válka je velmi smutné téma, ale myslím si, že by se o něm mělo mluvit, aby znovu nenastala taková situace jako tehdy. Teď se mi při psaní honí hlavou spousta myšlenek, které mě odklánějí od tématu. V naší republice je vyhlášen stav nouze, bojíme se vyjít ven, bez roušky to nejde vůbec, panují tu různá nařízení, která jsou ale oproti těm válečným nařízením správná. Přesto zažíváme strach a bojíme se, kolik dalších lidí už tu zítra nebude mezi námi. Radost, že nemusíme do školy, pominula, tak rádi bychom se vrátili do školních lavic. Jak už jsem ale psala, dnešní situace je jen zlomek špatného, co zažívali lidé tenkrát, ve čtyřicátých letech minulého století.

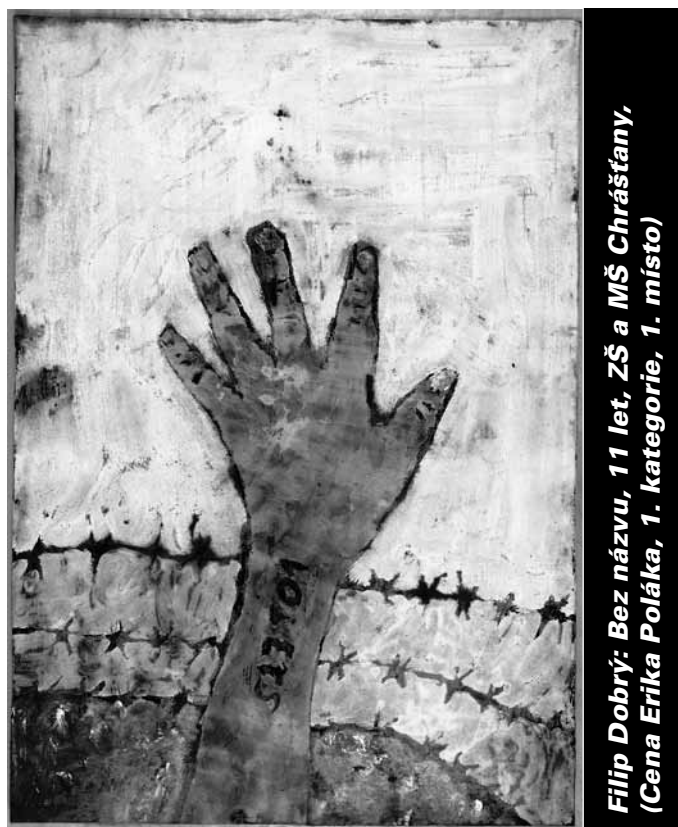
Tehdejší zákazy a nařízení týkající se hlavně Židů mi přijdou hodně přes čáru. Židé nemohli skoro nic, a to jen proto, že uznávali jiné náboženství. Je to až nepředstavitelné omezování základních lidských práv a svobod.

Ani vlastně nedokážu dost dobře pochopit, proč druhá světová válka začala...? Proč jí nebylo zabráněno? Proč se od začátku ustupovalo tyranům? Jak se jenom mohlo nechat dopustit takové neštěstí? Hrozně se mi líbí citát, který napsal Erich Maria Remarque, protože je pravdivý. „Na tvrzení, že válku zavinili Židé, se prý tenkrát odpovídalo: a cyklisti. Když se někdo zeptal: „A proč cyklisti?“ Tak se odpovídalo: „A proč Židé?“ Upřímně také nechápu, proč si to tehdy všichni mysleli. Vždyť být Žid neznamena být někdo méně. To si ale nacisté zřejmě nemysleli.

Tehdejší život musel být opravdu hodně zlý. Lidé, kteří válku přežili na ni vzpomínají jako na nepředstavitelnou bezbrannost a hrůzu, kterou byli nuceni zažívat každým dnem.

O tomto tématu by se dalo psát několik milionů stránek, protože ač je to téma velmi smutné, lidé o něm „rádi“ čtou, píší a dozvídají se nové informace. Toto tvrzení si můžeme dokázat, jestliže se podíváme například na žebříčky světových bestsellerů. Na předních příčkách se zpravidla umísťují knihy s touto tematikou – viz Hana, Tatér z Osvětami... A u Hany bych se ráda zastavila a zodpověděla si podle ní jednu otázku: „Přineslo ukončení války těm, kteří přežili, konec útrap?“ Myslím si, že do jisté míry ano, ale spíše ne. Ti, kteří byli nuceni pracovat v pracovních táborech, nebo byli uvězněni v ghettu, si jistě ulevili, že už nadále nebudou vězni a mohou jít domů. Lidem, kteří nebyli zajati, se ale určitě také začalo žít lépe, když neviděli na ulicích vojáky a nemuseli dodržovat ty nesmyslné příkazy a zákazy. Co je to ale za radost, když po válce zjistíte, jako například Hana, že skoro celá vaše rodina se už nikdy nevrátí? Hana si následky z války nesla prakticky celý život. Byla nemluvná, chodila v černém a stále u sebe nosila kousek chleba. Na válku a na hrůzy s ní spojené, se tedy určitě zapomenout nedalo.

Například Sofie, z knihy „Sofiina volba“, na válku chtěla zapomenout. Snažila se žít normální život, jako by se nic nestalo. Zažívala „krásná“ léta s přítelem Nathanem, ale číslice na jejím předloktí jí hrůzy každý den připomínaly. Sofie si ale zažila něco, čím by si nechtěla projít žádná matka. Byla nucena odevzdat jedno ze svých dětí. Buď se vzdá svého chlapečka, nebo holčičky. Musela se vzdát vlastního dítěte.

Filip Dobrý: Bez názvu, 11 let, ZŠ a MŠ Chrástany, (Cena Erika Poláka, 1. kategorie, 1. místo)

To je nepředstavitelné. Sofie se nakonec rozhodla nechat svého syna Jana, kterého ale po válce také, jako dceru Evu, nikdy neviděla.

Tyto knihy mne, ale i ostatní, kteří je čtou, vždy chytanou za srdce. Už jenom proto, že si uvědomím, jak moc to bylo pro ty lidi hrozné. Po jejich dočtení sedím na posteli a koukám nevěřícně do zdi, protože nemůžu uvěřit tomu, že všechno tohle, co autor psal, se stalo. Oni byli velcí bojovníci. Všichni.

Je krásné, že i za války existovali lidé, kteří i přes skutečnost, že sami mohou skončit ve vězení, nebo být rovnou popraveni, pomáhali ostatním lidem, zejména dětem. Sir Nicholas Winton, který zachránil 669 převážně židovských dětí, si rozhodně zaslouží obdiv nás všech. Jak on sám řekl: „Jen jsem viděl, k čemu se schyluje, a udělal, co jsem mohl, abych pomohl.“ To je pozoruhodné!

Nebo méně známá Irena Sendlerová, která zachránila asi 2500 židovských dětí. Následně byla mučena gestapem, ale nepromluvila. Takhle statečná paní by si zasloužila určitě větší uznání, protože to, čím si musela projít je pro nás naprosto nepředstavitelná věc. Jednou řekla: „Slovo hrdinství mne strašně štve. Opak je pravdou. Trápí mne svědomí, že jsem udělala tak málo.“ Já si myslím, že paní Irena opravdovou hrdinkou byla. Musím se ale přiznat, že jsem paní Irenu dosud také neznala, ale jsem moc ráda, že jsem se o ní dozvěděla.

O tomto tématu by se, myslím, mělo mluvit o hodně víc. Sice je velmi smutné, ale je to část našich dějin a nemělo by se rozhodně zapomínat na padlé, díky kterým tady vlastně teď můžu psát tento sloh.

Tak nezapomínejme!

Válka skončila, můžeme zapomenout?

Beata Chrástková, 12 let, ZŠ a MŠ T. G. Masaryka, Fulnek, (1. kategorie, 1. místo)

Otázek máme někdy víc, než bychom chtěli, ale odpovědi skoro žádné. Nemůžeme vědět, jak se přesně měli rodiče, děti, prarodiče, matky, otcové, bohatí i chudí, kteří museli prožít utrpení války. Nevíme, protože zkušenost se nedá přenést. Bolest mého rozbitého kolena cítím jenom já a nikdo jiný, dokonce ani moje mamka, která mě zná hodně dobře. Přesto každý, kdo někdy prožil alespoň malinkou bolest, může mít pochopení pro to, co prožívám, když mi koleno krvácí. Chce-li. Je to na něm. Můžeme se rozhodnout, zda budeme vnímaví, nebo budeme bolest druhého ignorovat.

Druhá světová válka skončila před více než sedmdesáti lety a už žije jen velmi málo lidí, kteří válku a toto utrpení přežili. Je však velká spousta těch, kteří se historií války zabývali a zabývají. Dochovaly se i důkazy o válečném běsnění – koncentrační tábory, stroje, dokumenty, filmy, fotky, deníky, kresby a časopisy.

Mnoho lidí zapomíná. I já, jsem prostě zapomětlivá. Zapomínám třeba na domácí úkol, naučit se na test, poslat esemesku, napsat e-mail k narozeninám, vysypat koš, popřát dobré ráno. Ale toto jsou jen běžné věci, které zažívám ve svém životě, a věřte, že je toho mnohem víc. Moje zapomínání má své důsledky. Poznámka za zapomenutý úkol, práce navíc za nesplněné povinnosti nebo třeba zklamání a špatná nálada lidí v mé blízkosti.

Je dost věcí, na které není dobré zapomínat. Třeba životní příběhy druhých lidí. To, co je trápí a co jim dělá radost. Když vím, jak druhého potěším či zklamu, nebo dokonce rozzuřím, mohu si vybrat, kým budu. Zda ta, co rozdává radost, nebo ta, co se stane šířitelkou špatné nálady.

Naopak – někdy je zapomínání velmi úlevné. Petr Ginz, který má v Terezíně i kopii svého obrázku s názvem Měsíční krajina, která vyletěla až do vesmíru, spolu s ostatními kluky

psal časopis Vedem. Byl jeho šéfredaktorem a chtěl svým kamarádům a ostatním dětem v ghettu ulevit, aby se tolik netrápili a nemysleli na to, jak se mají bídně a v jaké nejistotě žijí. Byl to hodně šikovný chlapec a ještě teď se historici dohadují, čím by byl, kdyby mohl zůstat naživu a růst a kvést a studovat a věnovat se všemu, co jej bavilo. Tohle zapomínání bylo úlevné. Důležité. Prospěšné. Ale bohužel jen dočasné. Pomáhalo přežít chlapcům každodenní útrapy v Terezíně.

Lidé by na válku, utrpení, strach, bolest, zoufalství chtěli zapomenout. Ale nemohou. Potřebují o tom mluvit. My potřebujeme, aby o tom mluvili. Neměli bychom zapomínat. Neměli bychom zapomínat ani na naději, lásku, prožitá milosrdenství a odpuštění. Neměli bychom si to ani nechávat v sobě, uzamknout vše malým klíčkem a ten nechat spolu se zámek zrezivět. To, co vím, se stává součástí mé osobnosti a mého života. To, co vím o světě, jeho trápení a potřebách, se stává mnou. Jsem pak soucitnější pro krvácející kolena v mém okolí. Jsem soucitnější i pro jiné bolesti.

To, co děláme, má své důsledky. To, co říkáme, má své důsledky. Nechci zapomenout na bolest a utrpení těch, kteří umírali během druhé světové války v boji, v koncentračních táborech nebo hladem, žalem a na nemoci. Nechci také zapomenout, že války jsou kruté a jsou všude kolem nás. Naše země a mír u nás nejsou samozřejmostí. Je na nás, jak to uděláme. Proto nesmíme zapomenout. Zapomenout by znamenalo ztratit soucit.

Chci mít soucit pro bolestivá kolena.

Chci na ně foukat a přikládat obvazy.

Chci objevit krásu života a prožít každý den tak, abych i já mohla spolu s paní Alicí Herz-Sommerovou každý den uzavřít prohlášením: „Život je nádhernej“!

Dorota Švorčíková:
Říše snů, 13 let,
ZUŠ Dobruška,
(2. kategorie, 1. místo)

Předválečná a poválečná léta

Adéla Červená, 12 let, Gymnázium Kadaň, (1. kategorie, neumístila se)

Jmenuji se Hannelore Herrmannová a budu vám vyprávět o mém životním příběhu.

Psal se rok 1940 a já se 10. listopadu narodila v Opavě, která spadala pod německé Sudety. Měla jsem tatínka Fridricha Herrmanna. Tehdy jsem si ho nepamatovala, protože musel povinně do války, jinak by ho na místě zastřelili. Moje maminka Angela Herrmannová se mnou byla doma ještě se dvěma sourozenci Leem Herrmannem a Francízkou Herrmannovou. Měla jsem ještě sestru Elisabeth Herrmannovou, ale tu odvezli do Německa.

Já a moje rodina jsme bez tatínka a Elinky odjeli k mamčině sestře, u které jsme se skrývali ve sklepě. Během války na náš dům spadla bomba a my jsme v troskách domu našli jenom hodiny, dětskou postýlku a příbory. Všechny naše věci úplně zmizely.

Byl konec války a můj tatínek se vrátil živý a zdravý domů. Neznala jsem ho, protože jsem si ho nepamatovala, a když přišel ke mně, nemohla jsem uvěřit, že přede mnou stojí můj otec. Vůbec se mi nelíbil.

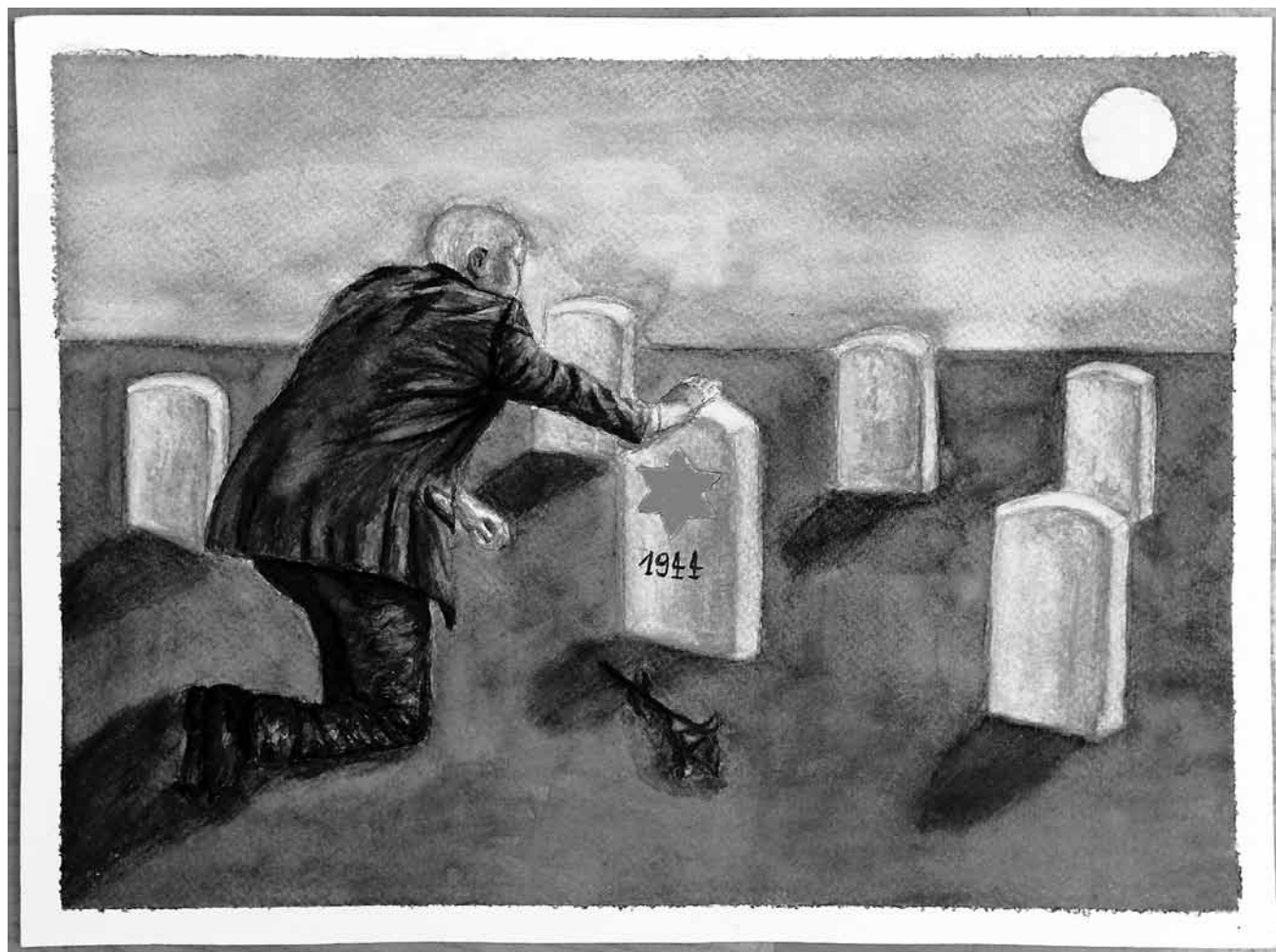
V prosinci 1945 na Štědrý den se ve dveřích objevila má sestra Elinka. Pro mou rodinu to byl nejkrásnější dárek ze všech.

Roku 1946 jsem nastoupila do první třídy. Učitelé byli velice přísní a byl dovolen fyzický trest, například facka

nebo bouchnutí rákoskou přes ruce. Díky bohu jsem nikdy fyzický trest nezažila, protože jsem se snažila být vzorná a hodná. Ve třídě jsme měli kamna, do kterých školník nebo učitel během školního dne přikládal. Více než polovina mých spolužáků neměla tatínka, nepřežili totiž povinnou válku. Doteď nikdo z nich neví, kde jejich otcové zemřeli. Do školy jsme každý den nosili plechové hrnečky a lžičky. Z důvodu podvýživy jsme dostávali rybí tuk a teplé mléko nebo kakao. Všichni moji spolužáci absolvovali rentgen plic, protože byla velice rozšířená tuberkulóza. Ve škole jsme na sobě měli oblečení, které jsme dostávali od ostatních občanů. Bohužel byli všichni chudí. Bylo i málo jídla. Potraviny nebyly volně k prodeji, bylo potřeba mít takzvané *lístky*. Děti mohly získat jenom 10 dkg bonbónů na měsíc, mléko mohly dostávat pouze děti, dospělí nikoli.

Roku 1949 nám v rozvrhu přibyla kromě krasopisu i ruština. Učitelé rusky neuměli, vše se učili sami doma. Oblečení už však volně k dostání nebylo, dospělí a děti jej dostávali jen za *body*. Maso bylo dostupné jenom v neděli, přes týden se jedlo jen to, co si lidé sami vypěstovali. Na podzim se zavařovala zelenina a ovoce, šetřily se na zimu, jinak by lidé tehdy nepřežili.

V mých osmnácti letech jsem dostala české jméno Hana. A to je pravda, nic tady nebylo vymyšleno.

Denisa Langerová: Nemůžu zapomenout, 18 let, Střední škola polygrafická, Olomouc, (3. kategorie, 8. místo)

Život jako napínavá kniha

Jako každý správný důchodce navštěvují přednášky, semináře, kurzy a podobné „underholty“ jak by řekla moje maminka. A na jedné takové přednášce můj oblíbený dr. Martínek, historik a geograf, se zaujetím vyslovil jedno jméno. A to jméno zaujalo i mě: Julie Moschelesová. Když jsem pátrala v pramenech, objevovalo se v nich často „prý“, „říká se“ a „údajně“. Ale posuďte sami.

Julie se narodila za doby Rakouska-Uherska (21. 8. 1892) v Praze. Její otec, Wilhelm Moscheles, byl dobře situovaný advokát, její matkou byla Luise, roz. Schwabacherová. Dědeček byl zámožný majitel továrny na sukno. V rodině se mluvilo německy, česky se Julie naučila až během studií, dlouho mluvila s přízvukem, a také s pravopisem měla problémy. Maminka Luise byla slepá, a proto malou Julii vychovával především strýc Felix Stone Moscheles a jeho manželka. S ním, významným anglickým malířem, mírovým aktivistou (v roce 1911 byl dokonce nominován na Nobelovu cenu míru) a propagátorem esperanta, procestovala nejen vekou část Evropy, ale také severní Afriku.

Základní vzdělání získala Julie v Anglii. Během cesty po Maroku se pak seznámila s norským geologem Hansem Henrikem Reuschem, a ten jí nabídl místo soukromé sekretářky a překladatelky v geologickém ústavu v Oslu. Tam mohla uplatnit svůj zájem o geografii, meteorologii, geomorfologii a zároveň se naučila i několik severských jazyků.

Při své studijní cestě do Norska si mimořádné dívky všiml profesor geografie Alfred Grund z pražské německé univerzity a vyzval ji, aby začala systematicky studovat. Julie tuto výzvu přijala.

V létě 1912, ve dvaceti letech, maturovala na gymnáziu v Děčíně a na podzim téhož roku začala studovat na filozofické fakultě německé univerzity v Praze. Zaměřila se především na geologii a meteorologii, doktorát získala v roce 1916, když obhájila práci *Die Postglazialzeit in Skandinavien*. Při tom pracovala na univerzitě jako pomocná vědecká síla. Kvůli protizidovským útokům německých studentů, ale

i profesorů přestoupila v roce 1922 z německé univerzity na Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy a v roce 1934 se stala druhou docentkou v její meziválečné historii. Předložená a obhájená habilitační práce však není z oblasti fyzické geografie, ale z okruhu antropogeografie (v současné terminologii asi sociální geografie). Po habilitaci se začala věnovat právě sociálně-geografickým a někdy až sociologickým otázkám. Navazuje tak na tradici amerického klubu dam, usilujícího o vzdělání pro ženy.

V roce 1939 byla oficiálně zbavena místa vědecké síly a musela se vzdát i docentury. Po okupaci Československa utíká Julie – prý v převlečení za žebračku – do Austrálie a usídli se v Melbourne. Tady pracuje v exilové pobočce Československého červeného kříže a tady se také seznamuje s Gretou Hortovou, dánskou literární vědkyní, která se stává její přítelkyní. Současně přednáší na obchodní fakultě, a to až do roku 1944. Pak nastupuje do služby v Nizozemské armádě Východní Indie, kde působí jako geogrfka.

Po odchodu z armády (1945) se nakrátko vrátila do Melbourne, ale na vyzvání z domova nastoupila v Sydney na první civilní loď do Evropy, do Londýna. Odtud v dubnu 1946 píše děkanovi Přírodovědecké fakulty UK, Františku A. Novákovi, a žádá místo asistentky na pražské univerzitě:

Spectabilis!

dovolte mi prosím, abych se Vám představila: jsem docentkou antropogeografie na Karlově univerzitě v Praze. Do 30. června 1939 byla jsem zaměstnána jako vědecká síla ve funkci asistentky na nesystemizovaném místě.

V červenci 1939 opustila jsem vlast a v březnu 1940 přijala jsem profesorské místo na melbournské univerzitě, která mne pověřila vyučováním zeměpisu. Po vypuknutí japonské války vstoupila jsem jako zeměpisec do služeb holandské vlády (Netherlands Forces Intelligence Service) a po dobu svého pobytu v Melbourne spolupracovala jsem se spojeneckou vojenskou službou (Allied Geographical Service) v zeměpisném oddělení.

Po skončené válce vystoupila jsem 15. října 1945 ze služeb holandské vlády a po velkém úsilí, teprve nyní se mi podařilo, přijeti do Londýna, abych se co nejdříve mohla vrátit do své vlasti a pokračovat ve své dřívější vědecké práci.

Jako docentka Karlovy univerzity v Praze dovoluji si oznámit, Spectabilis, že v podzimním semestru 1946–47 mám v úmyslu zahájit svou činnost na přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity přednáškami na téma „Člověk a příroda“.

Do Československa se vrátila prvním repatričním vlakem 26. 6. 1946 i s Gretou Hortovou. Tady zjišťuje, jako mnoho jiných, že během holocaustu přišla nejen o všechny majetek, ale i o celou svoji rodinu.

Následně požádala o odškodnění podle dekretu 53; osvědčení o národní spolehlivosti jí vydal generální konzulát ČSR v Sydney.

Teprve čtyři roky po návratu do vlasti mohla znovu nastoupit na katedru geografie. Od roku 1950 pracovala jako asistentka na katedře geografie a teprve roku 1953 se stala docentkou, přednášela geomorfologii a fyzický zeměpis.

V tehdejší situaci Julie pouze přežívala, neměla ani odborné, ani společenské uznání. („To víte, židovka, ze západní armády a ještě s podivnou dánskou přítelkyní.“) Povídá se, že po nějakou dobu dokonce žila v jedné z podkrovních místností děkanátu Přírodovědecké fakulty na Albertově.

Cesta do zahraničí, když byla v roce 1948 pozvána na letní kurz The International People's College v dánském Helsingoru, jí nebyla povolena – z rozpočtových důvodů, jak sdělilo ministerstvo – a to přes souhlas fakulty.

Vědkyně nebyla příliš praktická, co se běžného denního života týká, a tak starost o domácnost přebrala její přítelkyně Greta Hortová. Julie milovala anglické detektivky, nedbala příliš o svůj zevnějšek a byla silná kuřačka. Již od 2. světové války nebyla zcela zdravá a šedesátiny oslavila na léčení v Mariánských Lázních. V letech 1954 a 1955 pobývaly obě dámy v Lázních Bechyně. Měla také

nespecifikovanou oční chorobu, léčeno penicilinem.

7. 1. 1956, ve věku 63 let, umírá na rakovinu a její práce zůstává dlouho nedocenená.

Julie Moschelesová publikovala ve všech oborech geografie, většinou v zahraničních časopisech. Její odborná práce byla známá a oceňovaná více v cizině než u nás. (Např. francouzská *Géographie commerciale* de Paris jí už

v roce 1930 udělila Medaili Gaudy.) Nejvíce se věnovala fyzickému zeměpisu a zejména geomorfologii.

Často přednášela v Londýně, Cambridge, Leedsu, Manchesteru, atd. Mimo jiné publikovala návrh na nové rozdělení tehdejšího Československa do krajů v publikaci J. Moschelesová – F. Ulrich: *K diskusi o regionalismu* (1937).

Věra Semerádová

Prameny:

- Jiří Martínek: *Radost z poznání nemusí vést k uznání. Julie Moschelesová*. In: Vošahlíková, Pavla a kol. *Cesty k samostatnosti: portréty žen v éře modernizace*. Praha, Historický ústav 2010, s. 176–189.
- Pavel Raška: Julie Moschelesová – Letters to William Morris Davis

Spolkový kříž za zásluhy pro přeživšího holocaust Toman Broda

Praha 5. října 2020: Na německém velvyslanectví v Praze byl dnes předán Záslužný kříž se stuhou Záslužného řádu Spolkové republiky Německo historikovi a přeživšímu holocaust Tomanu Brodovi. Vysoké vyznamenání mu propůjčil spolkový prezident Frank-Walter Steinmeier za zásluhy o česko-německé usmíření.

Toman Brod (*1929) byl v červenci 1942 se svou matkou a bratrem deportován do Terezína a v prosinci 1943 do Osvětimi. Válku přežil jako jediný ze své rodiny a těžce nemocný.

Po vyléčení vystudoval v Praze historii. Od roku 1963 pracoval v Akademii věd, v roce 1969 pak získal roční stipendium ve Spolkové republice Německo. Po návratu musel pracovní

místo v Akademii věd z politických důvodů opustit. Na začátku roku 1977 patřil k prvním signatářům Charty 77.

V osmdesátých letech dvacátého století začal Toman Brod vyprávět svůj příběh z druhé světové války a od té doby absolvoval nespočet pamětnických rozhovorů zejména se školáky. Navzdory svému vysokému věku je jako pamětník aktivní dodnes. Utrpení během války dovedlo Tomanu Broda k přesvědčení, že bychom lidi neměli dělit podle náboženství, národnosti

či barvy pleti, nýbrž odlišovat pouze slušné od neslušných a protestovat, kdykoli zloba a trest postihují nevinné.

„*Svým odvážným chováním je Toman Brod příkladem pro nás všechny, zejména pro mladou generaci. Zasloužil se o Německo a česko-německé vztahy. Proto mne velice těší, že pan Brod byl dnes vyznamenán Záslužným křížem Záslužného řádu Spolkové republiky Německo,*“ uvedl u příležitosti slavnostního předání vyznamenání velvyslanec Christopher Israng.

TZ, velvyslanectví SRN

Dáma české kultury

Dne 19. 9. 2020 zemřela ve věku nedožitých 89 let paní Erika Bezdíčková.

Mimo jiné Dáma české kultury za rok 2019, kvalifikovaná žurnalistka, neúnavná svědkyně minulosti při besedách na školách i jinde, milá přítelkyně, ale hlavně žena milující a milovaná svou velkou rodinou, na kterou byla velmi hrdá.

Milá Eriko, bylo mi ctí Tě poznat a je mi moc líto, že naše lednové setkání bude už navždy tím posledním.

**Zora Skořepová,
foto: archiv
Paměť národa**

Střípky vzpomínek

Chava Livni (Eva Fürst), Kiriát Tivon, Izrael
(Pokračování z minulého čísla.)

Židé museli být doma v 18 hod. – ale my jsme měli večerní zábavu: dívali jsme se z okna na vlečné lodě na Dunaji – jak dlouho jim to trvá, než se vrátí atd. Záviděla jsem dětem, které žily se svými rodinami na těch lodích.

V mládežnickém hnutí jsme vytvořili komplikovaný komunikační kanál. Nemohli jsme se setkávat skupinově – nejvýše tři lidi. Tak jeden vždy patřil k dalším třem. Z této doby pochází fotka Avivy, Soni a mne, sedíme u stolu se svíčkami na šabat. Náš společenský život se odehrával především v kuchyni – se starým ručně ovládaným fonografem a s pár gramofonovými deskami, které jsme do vyčerpání hráli stále znovu.

Mé vzpomínky z této doby jsou velmi zmatené, omezené jen na pár epizod. Výlety, kdy každý cestoval sám tramvají na konečnou stanici, a pak jsme se setkali na nějakém odlehlejší místě a trávili pár hodin společně.

Utečenci z Polska, pro které jsme našli skrýše a hledali cesty jak je poslat do Maďarska. Josef Kornianský, který se snažil naučit mě jidiš. Chajka, se kterou jsme po celé dny seděly a překládaly její deník.

Příhoda, když jsme s Avivou šly starým městem a někdo k nám mluvil oknem – ten dům byl vězení a ten, kdo k nám mluvil, byl uvězněný komunista. Přinesly jsme mu nějaké jídlo, a později, když byl v jiném vězení, jsme mu také nosily balíky.

Mariška – křesťanka, která byla mojí dobrou kamarádkou – jela několikrát do Maďarska, aby kontaktovala naše přátele a přivezla peníze. Někteří naši přátelé, kteří odešli do Maďarska, měli své rodiče stále v Bratislavě a my jsme je mohli navštívit a pomoci jim, když to bylo nutné. Jiní se přidali k partyzánům (ale to nebylo vždy jednoduché, nebyli k židům moc přátelští).

Na jaře 1944 dva slovenští židé Wetzler a Vrba uprchli z Osvětimi. Zpráva, kterou předali s přesnými kresbami plynových komor a krematorií, způsobila šok. Přes to všechno, co jsme tušili již předtím – úskočné plánování do posledního detailu a rozměry vyhlazování bylo těžké vnímat. A teď bylo víc než jasné, že už nikdy neuvidíme nikoho z těch, které odtransportovali.

V létě 1944 zorganizovali partyzáni povstání. Liese a její rodiče odešli před nějakým časem, aby se připojili k sestře, která se vdala do Banské Bystrice. Povstání vyvolalo německou okupaci – a znovu se obnovilo nebezpečí transportů. Lidé se jim snažili vyhnout všemi možnými způsoby. Měli jsme skrýš ve vesnici, ve sklepě domu služby našich sousedů – společně ještě s několika lidmi. Šli jsme tam a skryli se – nemůžu si vzpomenout na jak dlouho. Jen pozdě v noci jsme mohli jít na chvíli ven a dýchat. Potom jednoho dne dostal můj otec zprávu, že všechno je v pořádku a že se vyjednává s Němci. Rozhodl se, že se také musí zúčastnit – a my jsme se nechtěli rozdělit. Všichni jsme se vrátili do Bratislavy. A to byla ta noc, kdy přišli pro nás.

Části z diáře a dopisů, které nebyly nikdy poslány, které jsem nechala u Avivy, aby je uschovala a jí se podařilo většinu z nich zachránit.

12. dubna 1942 – Motke už není, už nikdy nebude. Divná slova, co to znamená? Motke odešel... už nikdy... jeden za druhým odešli – děje se to tak rychle – jak to snést? Jak snést – „už nikdy“? Jak být silná, jak se nezломit? Cítím, jako byste všichni byli mrtví, jen já jsem ještě tady – může to být pravda?

29. dubna 1942 – Tolik to bolí, nebýt schopna něco udělat, pomoci...

27. května 1942 – Teď vím, co znamená být Žid. Teď žiji se vši tou bolestí a utrpením.

6. června 1942 – Teď odešla také Šuli – především ji vzali. Je to divné, už není víc bolesti, asi už nemůžu víc cítit. Jsem otupělá a unavená...

Auta, auta s lidmi. Vagóny přečpané lidmi... Tolik nás už odešlo – všechno padá – není co dělat a já jsem tak šíleně unavená. Váza s květinami stojí na stole – a vy všichni jste „tam“. A já tady sedím, sama...

7. června 1942 – Tři dny transportů. Pracujeme, děláme balíky. Stovky balíků – ruce se hýbají celou dobu, celou dobu v tom samém rytmu – nepřemýšlet!! Jedna – dva, jedna – dva, zavřít balík, dát ho na stranu a další... Ale ta bolest je se mnou, po celou tu dobu a vy všichni, kteří jste odešli pryč – vaše oči... tolik očí...

10. června 1942 – Motke, můžeme ti napsat. Bože, jsem tak ráda! Ale co může říct slovo na malém kousku papíru? Ale jestli to dostaneš, budeš vědět, že na tebe stále myslíme – prosím, prosím buď silný! Možná se jednoho dne zase setkáme?

11. června 1942 – Máme nějaké zprávy, o našich chlapcích a Motkeovi. Pokusíme se napsat a doufáme, že to dostaneš...

7. července 1942 – Ne, nesmím si to představit – ne Motke! Že tě zastřelí a polijou tě vápnem? Ne, ne, ne!

20. července 1942 – Zítra mi bude 16. Takový zvláštní pocit – tak odlišné od všech ostatních narozenin. Do teďka jsem si na to nevzpomněla, teď jsem smutná! Budu žít na své 17. narozeniny? Teď pracujeme na tom, abychom přežili – kdybychom měli jen jeden malý náznak od těch, kteří odešli... všechno je tak šedé – Motke a vy všichni – být silná, být tvrdá jako kámen, hluboko, hluboko uvnitř hledat trochu citů!

6. srpna 1942 – Znovu je tu možnost Alijá (emigrace do Palestiny). – Zdá se to jako fata morgana. A myslet na vás všechny... („odjeli jste a nás zastřelí na Ukrajině“) – to je tak těžké! Je dokonce těžké vědět, že pokračujeme v životě tady – každý den žít, den po dni.

8. srpna 1942 – Moc bych chtěla odhodit vše, co je tak černé a těžké. Být schopna na pár okamžiků zapomenout, nemuset dávat pozor... Ne, nechci si ani vzpomenout, přemýšlet – příliš to bolí. Co bylo, bylo, navždy. Jen na chvíli zapomenout – smát se, užít si – jak nemožný sen...

22. srpna 1942 – Motke, včera jsem byla s tebou – jen na chvíli. Moc jsem na tebe myslela a pak jsem tě viděla, jak ležíš na posteli v baráku – a ty jsi se na mě podíval a já si pomyslela: „Víš, že je pátek večer? Také si na nás vzpomínáš?“ (Když jsem o dva roky později přišla do Birkenau, uviděla jsem tam stejný barák – do posledního detailu – jako v tom snu.)

Je jedenáct hodin v noci. Tančili a poslouchali hudbu a já to nemohla vystát. Stála jsem u okna a dívala se ven na Dunaj. Je to tak krásné – ta voda, ten měsíc a vzduch jsou tak sameťové – a nakonec jsem se rozplakala. Plakala jsem a plakala...

22. září 1942 – Motke – na den před půl rokem jsi nám napsal. Poté co odvedli kluky. Stále tě vidím ve své mysli v ten poslední den v Čadci – stál jsi ve dveřích a staral jsi se o nás, tak smutný...

Kdy nastane konec čekání?

12. října 1942 – Není pěkné, že jsem ti tak dlouho nenapsala. Včera jsme měli znovu možnost poslat dopisy – možná lepším způsobem. Kdybys jej jenom dostal!! Čekáme a čekáme a nemáme od tebe žádnou zmínku...

11. listopadu 1942 – Zdál se mi sen: všichni jsme seděli kolem dlouhého stolu a někdo rozdával jablka. Nádherná červená jablka. Ale nebylo jich dost pro všechny – takže každý, kdo nějaké dostal, se musel podělit. Ale nikdo to nedělal. Také já jsem dostala jablko a začala jsem ho krájet na kousky – krájela jsem a krájela – ale to jablko se nezmenšovalo. Pokaždé, když jsem dala kousek pryč, objevil se jiný...

17. prosince 1942 – Motke, musím vědět, jestli ještě žiješ! Je hrozné nevědět kam posílat své myšlenky – a všechny novinky, které dostáváme... Zkoušela jsem myslet na ty tisíce, co zemřely – jakým právem si mohu dělat starosti o jednotlivce? Ale copak to mohu zastavit?

Nejsou žádná slova – není žádná pomoc. Už nemůžu dál psát – nemá to smysl. Nemohu dál doufat – prostě čekám a čekám a bojím se dne, kdy už nebude na co čekat. Tahle prázdnota...

25. ledna 1943 – Motke, opět se mluví o Alijá. Tentokrát to vypadá opravdu nadějně – ale jak mohu odejít? Jak mohu vydržet být tak daleko? Pamatuješ si – jednou jsi řekl, že za mnoho, mnoho let potkáme starého muže s dlouhými vousy na cestě – a budeme mladí...

Ta myšlenka, že by ses mohl vrátit a ani jedno z tvých „dětí“ by tě nečekalo...

21. března 1943 – Motke, znovu čtu tvůj poslední dopis, po tisíci – jak je možné, že uplynul rok? A nikdo neví, jestli některý z těch chlapců žije...

12. prosince 1943 – Nepsala jsem dlouhou dobu – prostě jsem na to neměla sílu. V těchto dnech jsem seděla s Chajkou a překládala její deník. Žila jsem jím: jak se její skupina ukryla v ghetu a nakonec se jí podařilo utéct.

Dnes vím, že moji přátelé, kteří šli do transportu, už nejsou naživu. V dlouhých hodinách, když nemohu spát, se ptám: „Jak?“ Jak moc jste trpěli – Jaké nevýslovné mučení jste museli vytrpět?

Je možné, že jsou na tomto světě místa, kde lidé žijí normálním životem? Jak mohou? A pokud bych přežila – jak bych mohla kdy žít normálním životem? Jednou věcí jsem si jistá – dokud budu živa, nezapomenu!

Zde deník končí – nevím, jestli se nějaké stránky ztratily nebo jsem možná přestala psát.

Krátce po osvobození – v Mauthausenu a zpět v Bratislavě:

Léto 1945 – Mému otci (ne všichni, kdo zemřeli, jsou pryč).

Nejsem si jistá, zda budu schopna najít slova pro vše, co chci říct. Víím, že nejsem naživu – nesnažím se podvést sama sebe. Ne, chci se s tím smířit – mít tu sílu. Protože to je to, co bys ode mne očekával – začít budovat svůj život nanovo... Ale i přesto na tebe nemohu myslet jako na mrtvého – dal jsi mi toho tolik a to všechno ve mně žije. Vždy budeš se mnou a já se budu neustále ptát: „co bys dělal na mém místě?“ Ale zanechal jsi mne velmi osamělou. Stálo mě velké úsilí jen přežít – nevzdat se – teď je zde jen velká prázdnota.

Pokusím se psát o tom, co se stalo tu noc, co nás odvedli a my stáli na břehu Dunaje. Nahnali nás k ostatním skupinám a pochodovali jsme tmavým a tichým městem do kanceláří Ústřední Židov.

Seděli jsme v tmavém pokoji – namačkaní, každý na svých zavazadlech. Potichu jsem plakala – nechtěla jsem, aby mne někdo slyšel – ale je mi 18 a můj život má skončit dřív, než jsem vůbec začala žít... Proč musím pohřbít všechny své sny? Proč, proč?

Ale nemohu si dovolit být slabá – koušu se do prstů, polykám své vzlyky. Tolik jich šlo přede mnou – já to také vydržím!!

Konečně nadchází ráno – šedé a studené a vlhké. Neko-nečná řada lidí jde na nádraží. A tam stojíme – a čekáme – lidé pláčou, křičí... Já jsem nyní zticha, musím pomoci svým rodičům, musím jim být oporou. Utéct? Kam? Není žádná naděje...

Přijíždíme do tábora v Sereďi. Znovu je zde chaos a křik – barák, kde lidé leží po celé podlaze se svými kufry a balíky pod hlavou. Slyšíme, že Gisi Fleischmannová odjela ve zvláštním transportu do Osvětimi a Oskar Neumann je také v Sereďi.

... nevzpomínám si, jak dlouho jsme v Sereďi zůstali – asi jen několik dní...

Zase ten vagón – opět vagón pro dobytek. Člověk se tam s těží posadí. Nějak mi připadá že tu doopravdy nejsem – že se jen koukám z venku. Na klíně držím maličkou Mindel – je jí 8 let a má asi 4 nebo 5 sourozenců. Spí – hlavu s hedvábně blondatými vlasy na mé ruce – chudák dítě – proč musí zemřít? Naproti mně sedí moji rodiče – usmívám se na ně s myšlenkou: „nikdy nebudou mít vnoučata – a já nikdy nebudu držet své vlastní dítě jako teď...“

Nemysli! Prostě nemysli!

Vlak jede do – kam? Na tom nezáleží – ať už je to kamkoliv, jede za naší smrtí.

A najednou je za mnou – teplá ruka držící moji – ruka plná síly. Je tma, nevidím ho, jen slyším jeho hlas: „Jsi statečná dívka.“ Stále drží moji ruku a já ho nechávám – jeho ruka je tak vlídná. Neznám jeho jméno – nevidím mu do tváře, ale on ke mně potichu mluví. A uvnitř mne je mír. Cítím všechnu tu hrůzu kolem – ale chci snít, zapomenout kde jsem – snít o štěstí. Je to, jako bychom byli úplně sami – jeho hlas mě hladí. A mluvíme o všem – o smrti, která nás čeká... Líbá mne – mé oči, má ústa a já jej líbám také... Zítra již nebudeme žít – to je vše, co nám zbylo – jen na chvíli.

Vlak ujíždí dál...

Najednou zastavuje – řev, střelba – někdo vyskočil z vlaku – mohl se zachránit? Nikdo to neví.

A pak přijíždíme – otevírají vagóny, křik, bití a rozkaz: „Muži sem!“ Nemohu mluvit – stojím mezi ním a otcem, držím jejich ruce... ještě okamžik... moji rodiče se líbají, jsou tak silní! On mě naposledy líbá – slibujeme si, že budeme silní! Můj otec mě objímá – pak mne někdo táhne pryč – jen jeho slova zůstávají se mnou: „Já jsem svůj život prožil – ale ty jsi měla vše před sebou...“

Nemohu mluvit, nemohu plakat. Musím být silná – kvůli matce, kvůli Agi...

Hlas se ptá: „Schopna práce? Jděte dál...“ Ruka nás tlačí dál – mami, kde jsi? Nesmíme zastavit, ohlédnout se – jen ji slyšíme zoufale naříkat: „Moje děti, moje děti!“ I když se dožiji sta let, nezapomenu...

Pokračuj, drž to uvnitř – hluboko, hluboko uvnitř. Buď tvrdá jako kámen, ještě chvíli a pak už nebudeš! Noc je tmavá, pouze světlo reflektorů prořezává mlhu a oslepuje tě... Ploty z ostnatého drátu, bláto, dřevěné baráky – nereálné podoby lidí v pruhovaných vězeňských oděvech – Osvětim!

Tak takhle to vypadá!

Dlouhá řada nákladních aut – nevidíme dovnitř. Výkřiky „Ke straně!“ – nevím, co ty auta znamenají – jen mám takové tušení. Poté ty sprchy: jsem si jistá, že to je konec. Musíme si svléknout všechny šaty – držím Agi za ruku. Z kapsy vypadla fotografie – Avi, Puffi a já sedíme na lavičce a smějeme se. Tolik to bolí – na shledanou, všichni moji blízcí – pro mne už není nic.

Stříhají nám vlasy – sedím nahá se svými vlasy na kolenou. Dívka, která teď přejíždí britvou po mé hlavě, je zde od roku 1942 – zná Melu a vypráví mi o její smrti... Jsem otupělá, už to nemohu vydržet. Sprcha – a to, co jde ven, je voda – a ne plyn!!! Žijeme! Dostáváme nějaké hadry a dřeváky – na tom nezáleží. Agi našla v kapse šátek, šla ho vrátit – „schovej ho, ty huso!“ Nahnali nás do baráku – lidé leží natlačeni na sebe na postelích jako sardinky. Světlo

je zhasnuté – ve tmě někam šplháme, zkoušíme si lehnout, napůl sedíme – někdo leží na mých nohou – nevadí. Stále se držíme za ruce – jen zůstat pohromadě – zavřít oči a zapomenout...

Probouzí nás hrubý řev: „Nástup, nástup – všichni ven!“ To jsou židovské dívky, které na nás křičí – v dobrých teplých šatech a botách a bijí nás obušky. Bijí nás a křičí: „Rychleji, rychleji!“ Nechápu to – věděla jsem o Osvětimi mnoho – ale že se budou naše dívky chovat takto...

Stále je tma, jen červená záře na obloze. Jsou čtyři hodiny ráno, zima a deštivo. Blokova starší nás počítá jako na trhu – za ní se táhnou „štubovky“. Co je to za zápach? Nemožné ho určit: vápno, mrtvoly, oheň – Osvětim.

Stojíme celé hodiny – konečně přichází rozkaz k rozchodu. Celé tělo je ztuhlé, bolí – ale to nevadí! Jen přestat myslet – nemyslet!! Zpět do baráku – nyní při denním světle to vidím: ty pryčny, dlouhá cihlová kamna uprostřed – už jsem to viděla, znám to – to je můj sen! Sen, ve kterém jsem viděla Motkeho. Jak je to možné?

Mačkáme se na postelích – pomalu rozpoznáváme lidi – bez vlasů vypadají jinak. Agi neustále pláče – snažím se ji utiшит – prázdnými slovy... Sama jim nevěřím! Lidé mluví, snaží se zorientovat, najít záblesk naděje – ignorovat beznaděj, bezútěšnost... Dostáváme polévku – nepopsatelný vývar plný větviček a kamenů. Ale nutím sebe i Agi to jíst – vím, že to je jediná cesta, jak zůstat naživu.

Hrozná scéna: najednou přede mnou nějaká žena pokleká a děkuje mi za záchranu své dcery. Přinesla jsem jí falešné „árijské“ doklady: „Zachránila jste ji a nedokázala zachránit sebe!“

Někdo z mužského tábora mě shání – nějaký řemeslník, ti se mohou dostat do jednotlivých táborů. Novinky od otce – netroufám si věřit. Snáší to? Existuje alespoň malá naděje, že se ještě někdy potkáme? Kdybych se mohla modlit, modlila bych se o sílu – pro něj, pro sebe...

Pátý den v Osvětimi, Večer, už je skoro tma a najednou – výbuchy. Znovu a znovu – teď to víme jistě – je to protiletecký kanón! Výkřiky zvenčí: „Uhaste světla!“ – znovu a znovu, jako ozvěna. Přece jenom je po tom všem malá šance přežít – nejt na smrt? Držíme se za ruce – doufáme – nebojíme se. Co můžeme ztratit? Potom přichází ráno, stejné jako každé ráno zde. Nic se nezměnilo. Znovu „káva“ (teplý hnědý vodnatý nápoj bez chuti), jsme počítáni, pak strašné latríny a polévka... „Muselmani“ (v koncentračních táborech přezdívkou pro vězně tělesně a duševně na konci), téměř neschopní předsunout jednu nohu před druhou, vypadající jako kostry. Osvětim! A vždy ty komíny – kouř a červená záře. A ten zákaz opustit barák – Agi téměř omdlívá – napůl ji nesu ke dveřím, možná tam šterbinou profoukne nějaký čerstvý vzduch. Další nástup – stojíme nekonečně dlouho – dezinfekce – dostáváme letní šaty a jdeme ven do mrazivé noci a do deště – konečně se vracíme do baráku. Žádná světla, žádné příkrývky, pouze řvaní a rány, nikdo neví, co se děje. Nesmíme opustit místnost, nakonec je přinesen kbelík a 1000 žen si může ulevit, jedna po druhé. Je to strašné, ale mě ponížít nemohou. Dokud budu živa, nic mě nemůže pokořit – to, co je hluboko uvnitř mne, se mnou zůstane, ať už se mnou udělají cokoliv.

Další den: všichni ven! Stojíme bez šatů, v dešti, celé hodiny. Nyní jsem si jistá – to je ta „selekce“, po té už je jenom plyn... Jsem ráda – konečně nadchází konec mučení.

Ještě jednou se moje myšlenky vrací k těm, které již nikdy neuvidím – k mé matce, která to má vše za sebou. K mému otci – možná se stal zázrak a přežil? A všichni přátelé. Měli jsme spolu naplánovanou budoucnost...

S námahou se plahočíme v příliš velkých dřevácích – znovu ty sprchy – znovu žádný plyn! Znovu nám dívky z roku 1942 rozdávají šaty. Stojíme až do večera – ale teď to

je asi pravda – posílají nás transportem na práci. To jsem také nevěděla – že je nějaké „po“ po Osvětimi... Konečně se hneme – dlouhá řada dělicí se u nákladáku. Znovu strach – právě teď jsme měli nějakou naději a teď? Ale je to jen rozdělování jídla.

A znovu ve vagónu – znovu lidé namačkaní na sebe – ale my dvě jsme zůstaly spolu... Pomalu začínám znovu myslet, doufat – je těžké to pochopit. Jsme naživu a znovu si troufáme doufat...

(Pokračování Střípků vzpomínek v příštím čísle.)

Dopisy přes zeď

Dopisy přes zeď je nová kniha, která formou imaginárních dopisů, v nichž se autor vyznává se svých pocitů a ze své touhy být pochopen, žádá druhou stranu o uznání práva svého národa na svou zemi, na své území. Jde o upřímné vyznání Izraelce, který žádá palestinského souseda o pochopení. Také však nabízí porozumění a otevřenost k diskusi.

Autor, který sám v této citlivé oblasti žije, v dopisech vykresluje napětí a každodenní strach, zabývá se otázkou judaismu, židovskou historií i izraelskou současností. Autor v úvodu k českému vydání říká: „*Knižkou jsem se pokusil oslovit své palestinské sousedy, vysvětlit jim příběh židovského národa a popsat, proč jsme se vrátili domů. Vyzval jsem palestinské sousedy, aby mi psali své příběhy.*“

Kniha americko-izraelského novináře, komentátora a spisovatele Josiho Kleina Haleviho obsahuje deset dopisů imaginárnímu Palestinci, jenž žije na dohled Haleviho domu, „na opačné straně betonové zdi“, která rozděluje jejich společnou krajinu. Tedy za bezpečnostní bariérou, která odděluje Izrael a Západní břeh Jordánu. V těchto dopisech se snaží přesáhnout nejen zeď konkrétní, ale i tu vnitřní mezi oběma národnostmi. Halevi píše z pozice Izraelce, který uznává autentickou palestinskou

identitu a právo Palestinců na vlastní stát, a současně žádá totéž od palestinské strany, tedy aby uznala právo Židů na existenci ve svém státě. Jak říká, svými dopisy chtěl upřímně popsat „sny a obavy každého z nás“, dosáhnout určitého porozumění a odezvy. V listech se zabývá judaismem; židovskou historií; sionismem, židovskou identitou, dvojím narativem ve vztahu k Palestině a Izraeli; významem země izraelské pro Židy, zkušeností holocaustu (i tím, jak je židovská genocida v arabských zemích popírána); zkušeností z doby masových teroristických

útoků na izraelské civilisty; izraelskou současností, včetně úvah o možnosti a nutnosti soužití.

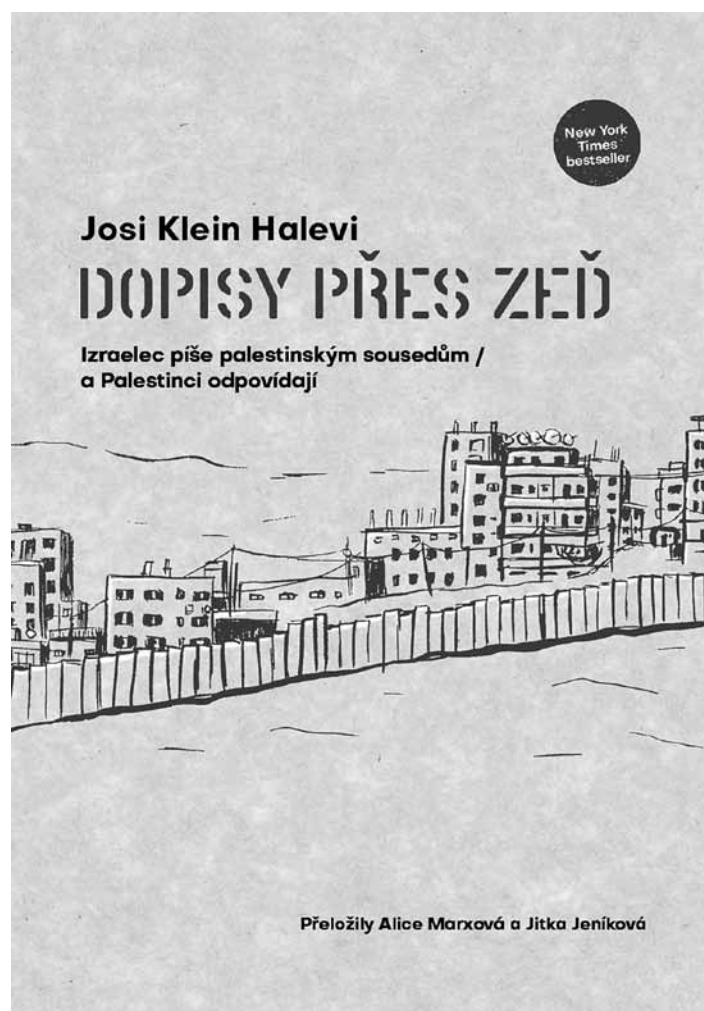
Autor nepoučuje, ale snaží se o vysvětlení, chce dialog, který umožňuje vzájemné pochopení a dohodu, protože, jak říká „jednou z hlavních překážek míru je neschopnost vyslechnout si příběh toho druhého“.

Jakkoli jsou dopisy určeny „palestinskému sousedovi“, jako pokus o upřímné, citlivě napsané vysvětlení složité situace v Izraeli zaujmou každého, kdo se o dění na Blízkém východě zajímá.

Epilog knihy tvoří ohlasy palestinských čtenářů, kteří mnohdy kriticky a polemicky, mnohdy smířlivě a s nadějí reagují na Haleviho text a snaží se situaci zachytit ze své perspektivy.

Josi Klein Halevi, novinář a spisovatel, se narodil roku 1953 v New Yorku, vystudoval žurnalistiku, od roku 1982 žije v Jeruzalémě. Působí jako lektor v Institutu Shaloma Hartmana, kde mladé americké muslimské představitele seznamuje s judaismem, historií a současností Izraele. Publikuje komentáře k dění na Blízkém východě (v listech *The Atlantic*, *The New York Times* a *The Wall Street Journal*). Je autorem čtyř knih, v češtině dosud vyšla jeho prvotina *Vzpomínky židovského extremisty: americký příběh* (2001).

Z anglického originálu *Letters to My Palestinian Neighbor* přeložila Alice Marxová. 184 stran, vydalo nakl. Akropolis.

Procházka osamělého chodce minulostí

V září letošního roku tomu bylo 78 let, kdy r. 1942 bylo čtyřmi transporty deportováno 3 442 židovských občanů z Moravské Ostravy a okolí do Terezína a pak dále na východ.

Pokud se vůbec vrátili po skončení války do města, kde se mnozí narodili, a našli dům, ze kterého v září 1942 odešli, dveře bývalého bytu jim otevírali cizí lidé.

Zatímco z jiných měst v té době postupně začínaly teprve první transporty Židů v rámci „konečného řešení židovské otázky“, Moravská Ostrava své prvenství již měla za sebou. 18. října 1939 město opustilo 901 mužů a následně 26. října dalších 400 s cílem Nisko nad Sanem.

Následovaly roky zákazů a každodenního ponižování židovských obyvatel protektorátu. Již 22. června 1939 první stránky novin zaplňovalo „Nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o židovském majetku“. Následovala řada novinových článků informujících o vyloučení Židů z lékařské a advokátní praxe, vyloučení Židů z arijské společnosti, dětí ze škol, vypálení nebo uzavření synagog. Viditelnější oddělení Židů od ostatního obyvatelstva zaručovala šesticípá žlutá hvězda na šatech.

Těžce se přežívším na tato léta vzpomíná. Konec války je zastihl v koncentračních táborech na území Německa, Polska, ghettu Terezín. Tehdy přísahali svým mrtvým spoluvězňům, že budou dalším pokolením toto všechno připomínat, aby se doba, nazvaná jedním slovem holocaust, již nikdy, nikdy neopakovala. Ale s přibývajícimi roky po ukončení války jejich hlas slábné, jejich řady se tenčí, v některých městech jejich hlasy již zmlkly zcela.

Letošní 81. výročí deportace do Niska bude připomenuto předsedkyní ŽO Ostrava v římsko-katolickém kostele v Plesné u příležitosti Tempelfestu. Zvláštní. Proč tam? U Hlavního nádraží v Ostravě-Prívově přece stojí (již několik let poškozený!) památník připomínající Nisko.

Letošní výročí prvního transportu židů z Ostravy do Terezína připadá právě na letošní rok 5781. Nevím, zda to někdo někde připomene...

**Libuše Salomonovičová,
Ostrava**

Blahopřejeme

Michael Gruenbaum, který dnes žije v USA, oslavil letos v srpnu devadesátiny.

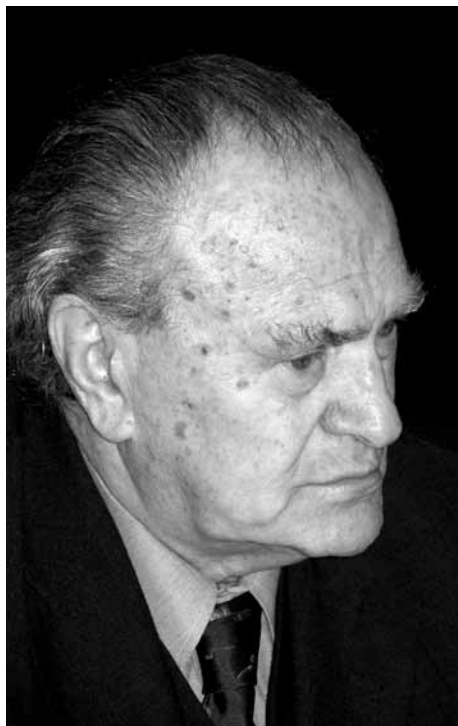
Své paměti na dětství, které prožil v Československu, vtělil do knížky *Někde ještě svítí slunce* (Somewhere There Is Still a Sun). Kniha už vyšla v 11 jazykových mutacích a možná vyjde i v dalších, protože vzpomínkové literatury tohoto charakteru a určených mládeži je stále zapotřebí.

Ke kulatým narozeninám mu jeho děti vytvořily „tablo“, které rádi otiskujeme.

(Více jsme o M. Gruenbaumovi a jeho knize psali v č. 80 [červen 2016] a v č. 89 [leden 2018].)

leden 2007

Dostali jsme smutnou zprávu, že nás navždy opustil Jaroslav Kraus, dlouholetý místopředseda Terežinské iniciativy a jeden ze zakládajících členů naší organizace.

Většinou si ho pamatuji ze schůzí předsednictva a dalších akcí jako vtipného glosátora veškerého dění, a to nikoliv pouze židovského. Dožil se úctyhodného věku, přesto je mi jeho odchodu velmi líto.

Několik dní po něm – 4. 11. – zemřela na Hagiboru i jeho manželka Irena.

Michal Stránský, za předsednictvo TI

říjen 2008

duben 2012

OZNÁMENÍ

Dne 31. 10. 2020 zemřel

Jaroslav Kraus

ve svých 98 letech

Byl mnoholetý místopředseda sdružení přeživších Šoa - Terežinské iniciativy.

Podle vlastního přání byl bez pohřbu zpopelněn.

Irena Krausová
manželka

Richard Kraus a Renata Skronská
syn a snacha

Richard a Martina Krausovi
vnuk s manželkou

Michaela a Matouš Zoubkovi
vnučka s manželem

Ester a Michal Gerovi
vnučka a zeť

Zachariáš, Elizabeth, Abigail, Tabita, Zara
pravnoučata

leden 2016

říjen 2016

prosinec 2019

Útěk Alfréda Wetzlera a Rudolfa Vrby z pekla Osvětimi ve filmu Zpráva

Režisér Peter Bebjak dokončil slovensko-německo-český koprodukční film *Zpráva*, který je natočen podle autobiografického románu Alfréda Wetzlera *Co Dante neviděl*. Dobrodružný filmový příběh zachycuje slavný útěk dvou židovských vězňů z koncentračního tábora Osvětim. Jde o příběh podle skutečné události.

Jen hrstka vězňů dokázala utéct z Osvětimi. Hlavní postavou snímku *Zpráva* je šestadvacetiletý Freddy Wetzler, písař Bloku 9, kterého začínáme ve filmu sledovat právě v den uskutečnění plánovaného útěku. Jeho optikou poznáváme prostor samotného vyhlazovacího tábora i další postavy, které jemu a jeho dvacetiletému příteli pomohou. Unikátní je už samotná metoda útěku, která spočívá v osmdesátihodinovém schovávání se v díře vyhloubené uprostřed navezených dřevěných klád, které měly posloužit na stavbu nových baráků tábora. Přesně 72 hodin totiž v případě útěku vězňů trvá poplach, při kterém jsou strážé převeleny k hranicím tábora. Většina dosavadních pokusů o útěk byla tímto způsobem zmařena hned zpočátku. Příběh plný napětí a emocí je nejen napínavým dramatem, ale také svědectvím o vnitřní síle mladého muže, který se postavil zvrácenému systému. Film *Zpráva* vypráví o bílém místě českých dějin v kontextu evropské civilizace a tvůrci jím chtějí působit především na mladé diváky.

Následně po útěku sepsali oba mladí mužové detailní zprávu o fungování *továrny na smrt*, která se dostala do rukou Winstona Churchilla i do rukou Franklina Delana Roosewelta. Po válce byla zpráva využita i jako svědectví v Norimberském procesu.

Ve filmu hrají herci ze Slovenska, Polska, Německa i Česka, a tak jde o vpravdě mezinárodní snímek. Hlavní role obsadili Noel Czuczor a Peter Ondrejčka. Vedle nich se na filmovém plátně objeví čeští herci Jan Nedbal a Ondřej Malý. Ve filmu hraje také britská filmová hvězda John Hannah, kterého čeští diváci znají z filmu *Čtyři svatby a jeden pohřeb* nebo z filmu *Mumie*. V dalších rolích hrají Wojciech Meczaldowski, Kamil Nozynski a Jacek Beler z Polska či Christoph Bach, Florian Panzner a Lars Rudolph z Německa.

Film vznikl podle scénáře, který napsali Josef Paštéka a Peter Bebjak. Kameraman snímku je Martin Žiaran a kostýmní výtvarníci Katarína Štrbová Bielíková. Producenty právě dotočeného koprodukčního snímku *Zpráva* je za Slovenskou republiku společnost DNA Production a RTVS, v Německu Ostlicht Filmproduktion a v České republice pak Evolution Films a Česká televize.

Film uvede do českých kin 28. ledna 2021 společnost Falcon.

Režisér Peter Bebjak

Jacek Beler a Kamil Nozynski

Peter Ondrejčka a Noel Czuczor

Jan Nedbal

K názorům na Jom ha-Šoa, zveřejněným v minulém čísle našeho časopisu

Vyjádření ke Stanovisku volného seskupení Dikhas k formě uctění památky obětí romského holocaustu

Veřejné čtení jmen obětí holocaustu – Jom ha-Šoa pořádáme od roku 2006. Nápad na zařazení také jmen romských obětí vznikl v roce 2010 z diskuse tehdejších spoluorganizátorů České unie židovské mládeže a Nadačního fondu obětím holocaustu s reprezentanty romské komunity. Pro jména jednotlivých lidí bylo osloveno Muzeum romské kultury, které od té doby seznamy připravovalo.

Cílem bylo přispět k uznání rasového pronásledování Romů během druhé světové války a přijetí genocidy Romů za součást dějin holocaustu – nacistického rasového pronásledování nevinných lidí. Během deseti let jsme nezaznamenali žádnou negativní reakci, naopak. Víím, že pro mnoho lidí z židovské i romské komunity je to důležitý rozměr této akce.

V uplynulých měsících jsem o tom hodně přemýšlela a nepřišla jsem na argument, který by mě přesvědčil, že připomínat nevinné zavražděné lidi je špatné nebo neuctivé. Zazněl také názor, že by se měla židovská a romská jména číst zvlášť, odděleně. Jsem přesvědčena, že rozdělovat znamená oslabovat a že smyslem lidské sounáležitosti je se spojovat, podporovat se a spolupracovat. Zvláště v současné době!

Budu velice ráda za názor Vás, čtenářů časopisu Tereziánská iniciativa. Původní verze mého vyjádření je zveřejněna na internetových stránkách www.terezinstudies.cz a na Facebooku, kde se k němu velmi kladně vyjádřila řada zástupců romské komunity.

*Tereza Štěpková,
ředitelka Institutu Tereziánské iniciativy*

Tereziánská iniciativa má ve svých stanovách boj proti rasismu a xenofobii. Z toho samozřejmě vyplývá, že nesouhlasí s hodnocením lidí podle jejich národnosti, náboženství či přesvědčení, a tím více odsuzuje veškeré zločiny spáchané nacisty.

TI samozřejmě nemá ani žádné výhrady proti uctívání obětí nacistické genocidy Romů, ani proti konání pietní akce spojené se čtením jmen (pokud to sami Romové opravdu chtějí). Snad by bylo vhodnější uspořádat např. v den likvidace tzv. „cikánského tábora“ v Osvětimi v noci z 2. na 3. srpna 1944, kdy bylo ve vyhlazovacím koncentračním táboře Osvětim-Březinka zavražděno téměř tři tisíce Romů ze čtrnácti zemí světa, vzpomínkový den. Bylo by to něco podobného, jako je pietní akce 8. března, ve výroční den likvidace tzv. „terezínského rodinného tábora“.

Mohli bychom se totiž jinak ptát, proč se o Jom ha-Šoa nevzpomíná a nečtou jména obětí jiných hromadných vyvraždovacích akcí, jako T4 (eutanazie), ani jména povražděných válečných zajatců, politických odpůrců a dalších. Vzpomínka na všechny tyto oběti je totiž věnován 27. leden.

Je nám proto nesmírně líto, že některým lidem činí takové obtíže pochopit dost jednoduchou premisu: Jom ha-Šoa ve ha-gvura (Den památky na šoa a hrdinství) je den připomínky hlavně těch šesti milionů Židů, kteří byli během holocaustu zavražděni, a tento den byl vybrán izraelskou vládou zejména proto, že je to výročí vypuknutí povstání ve varšavském ghettu a má připomenout, že Židé i ve své beznadějně situaci se snažili, pokud to šlo, bojovat a klást odpor svým vrahům

a trýznitelům. Připojovat k této pietní vzpomínce jakékoliv jiné oběti nacismu je proto nevhodné. Proto a jen proto si přejeme, aby v tento jediný den byla ve veřejném prostoru čtena jména výhradně židovských obětí.

Nechť jsou tedy v ostatních dnech v roce čtena jména všech nevinných obětí nacistické zvěle. Rádi se k jejich čtení i připojíme, ale ať je, prosím, tento jediný den, Jom ha-Šoa ve ha-gvura, vyhrazen pouze památce židovských obětí!

Snad to není nepochopitelné ani nesplnitelné přání. A rozhodně to není jen přání předsedy TI, na nějž různé články ať už přímo nebo nepřímo útočí, nýbrž jde o přesvědčení celého předsednictva TI. S tímto názorem souhlasí také někteří dotázaní pracovníci Muzea Bejt Terezin v Izraeli a mnoho dalších, především přeživších, s nimiž jsme na dané téma hovořili.

*Michal Stránský a Michaela Vidláková
za předsednictvo TI*

Je třeba vzpomenout a také poděkovat

Byly jsme dlouholeté členky předsednictva TI. Poslední časopis TI s číslem 101, kde byla i vzpomínka na 30. výročí vzniku Tereziánské iniciativy, nás velmi zklamal.

Úvodem je článek, ve kterém oslovení přejí Tereziánské iniciativě do dalších 30 let. Jsou tam odpovědi představitelů různých institucí, ale chybí nám tam pohled zejména těch, kteří byli u vzniku tohoto mezinárodního sdružení. Proč časopis zcela opominul jediného žijícího zakladatele pana Jaroslava Krause? Proč v celém časopise nebylo poděkování všem, kteří celá léta pro TI nadšeně pracovali a pomáhali tak uchovávat památku všech, kteří zahynuli během Šoa? Mnoho z členů aktivně působilo při výchově nové generace Evropanů k toleranci, proti rasismu, antisemitismu a xenofobii. Bohužel máme dojem, že zejména tolerance se po smrti předsedkyně TI, paní Dagmar Lieblové, z předsednictva vytratila.

Škoda také, že právě v roce 30. výročí založení TI nenapadlo nikoho vydat pamětní číslo, kde bychom se mohli vrátit k událostem a projevům pamětníků, kteří už bohužel mezi námi nejsou, ale pro TI mnoho znamenali.

Marta Jodasová a Věra Baumová

Otiskujeme i kritický článek. Kritický, protože autorky chtějí kritizovat cokoli a za každou cenu, i tam, kde to neodpovídá skutečnosti.

Ve 100. čísle našeho časopisu z března letošního roku jsou 30. výročí věnovány více než 4 tiskové strany pod společným titulkem: Tereziánská iniciativa letos slaví 30. výročí založení. A mezi autorkami vzpomínkového textu je také Věra Baumová. Jsou tam i vzpomínky Helgy Hoškové a Jaroslava Krause. Buď autorky mají krátkou paměť, nebo časopis nečtou.

V minulém, tedy 101. čísle, na 2. straně odpovídali a přáli TI do dalších 30 let představitelé některých židovských organizací – ale jiných než Tereziánská iniciativa. Bylo by asi podivné, kdybychom si přáli sami sobě.

A tolerance? Ta snad nejvíce chybí autorkám samým. Hlásí se sice ke svému členství v TI, ale snaží se ji mj. i touto nespravedlivou kritikou poškodit, pomluvit.

*Michal Stránský a Michaela Vidláková,
členové redakční rady*

Denní stacionář DSP Hagibor

Zuzana Krutská Hypšová,
foto Lenka Šilhanová

Za všechny své kolegyně z Centra denních aktivit v Hagiboru bych vás ráda seznámila s ambulantní službou – Denní stacionář, kterou můžete využívat.

Denní stacionář je vynikající volbou pro vás nebo pro vaše blízké, pokud se nacházíte v seniorském věku, chcete být stále aktivní a setkávat se s milými lidmi. U nás se rozhodně nudit nebudete.

V denním stacionáři vás podporujeme v zachování soběstačnosti a nezávislosti. Záleží nám na navazování společenských a přátelských kontaktů v komunitě i mimo ni a nabízíme aktivní způsob trávení dne v bezpečném prostředí. Společně přispíváme k tomu, aby klienti mohli zachovat svůj dosavadní způsob života a co nejdéle bydlet v domácím prostředí. Zároveň poskytujeme podporu a pomoc pečujícím osobám.

Komu je Denní stacionář určen?

Služby Denního stacionáře (dále DSt) jsou určeny osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Podmínkou vstupu do služby je částečná míra soběstačnosti a sebeobsluhy alespoň s využitím kompenzačních pomůcek.

Na koho se těšíme?

Na ty z vás ve věku od 65 let výše. Služba je poskytována se zvláštním zřetelem k potřebám přeživších holocaust a osob, jejichž osobní cíle vycházejí z židovských tradic a kořenů.

Kdy máme otevřeno?

V pracovní dny od 8 do 16 hodin. Na místo poskytování služby se klient dopravuje sám.

Co se v Denním stacionáři dělá?

Nabízíme vám útulně užívání vybavené knihovny, kavárny s cvičnou kuchyňkou, hudební místnosti, odpočinkové místnosti, výtvarné dílny v historické budově DSPH a při příznivém počasí pobyt na překrásné a uzavřené zahradě. Košer stravování je samozřejmost. Náš tým bude nad vámi celý den laskavě dohlížet. Jistě oceníte perfektní hygienické zázemí. Areál DSPH je bezbariérový.

Z pestré nabídky programů si klienti mohou vybrat dle svých zájmů např. z cvičení, četby, poslechu hudby, trénování paměti, výtvarničení, pečení, povídání si u kávy a čaje, oslavy narozenin, oslavy židovských svátků, kulturní akce

Na snímku zleva: Martina Tarantová, Zuzana Krutská Hypšová a Sylva Horová.

aj. Pro kulturní akce např. koncerty, výstavy a besedy je v budově k dispozici nádherný koncertní sál.

Tým Denního stacionáře tvoří aktivizační terapeutky, milé pečovatelky – klíčové pracovnice a v neposlední řadě jsou vám k dispozici také pracovnice v sociálních službách. Potřebujete-li ergoterapeuta a fyzioterapeuta, nebo kolegyni nutriční terapeutku, lze službu domluvit. Sociální pracovník poskytuje služby v souladu s platnou legislativou. Každý uživatel Denního stacionáře má klíčového pracovníka, který společně s ním vypracovává individuální plán péče. Pracujeme s individuálním přístupem ke každému.

Jak se do Denního stacionáře přihlásit?

Kontaktní osobou pro zájemce o službu je sociální pracovník DSP Hagibor, který poskytne základní informace o službě a v případě zájmu domluví osobní schůzku se zájemcem.

Informace Vám sdělí sociální pracovník na telefonech: 226 235 256, 733 146 273

Sociální pracovník vás také seznámí s poplatky za služby Denního stacionáře.

e-mail: hagibor@kehilaprag.cz

(Pozn. redakce: O zveřejnění textu jsme byli požádáni ještě před podzimní koronavirovou vlnou.)

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, 601 122 818, e-mail: terezinskainiciativa@email.cz.
Redakční rada: Eva Fantová, Zoja Franklová, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účet: v CZK: 59433011/0100.

Číslo 102 vyšlo v listopadu 2020.

MK ČR E 10779